

Буковинський державний
медичний університет

Bukovinian state
medical university

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

Василь ЧЕБАН,
Буковинський державний медичний
університет,
Чернівці (Україна),
chebanmazur@gmail.com

**ЛІКАР – ХІРУРГ- ПЕДАГОГ-
КОМПОЗИТОР
ЗНАНИЙ В УСЬОМУ СВІТІ
ЙОСИП МОЙСЕЙОВИЧ ЕЛЬГІСЕР**

Key words: *surgeon, composer, teacher, musician, winner of the competition.*

**Cheban Vasyl. Doctor-Surgeon -Teacher -
Composer, Worldwide Known - Joseph Moyseyovych
Elhiser**

The article presents some material on graduate Chernovtsy State Medical Institute (now BSMU) surgeon - a talented musician, composer, teacher, winner of piano competition, having won the UNESCO honored art and analyzes individual pages of his work and life.

Вступ. В історії медицини вагому роль відіграють окремі відомі, мало відомі та недостатньо вивчені історичні постаті. Адже сучасне суспільство та її медична спільнота – це теж складова частина історії медицини. Нині особливу зацікавленість викликають дослідження про окремих діячів – випускників БДМУ.

Результати дослідження та їх обговорення. „Ще зовсім недавно на вулицях нашого міста можна було зустріти чоловіка поважного віку з портфелем у руках, у капелюсі та плащі. І мало хто знав, що за скромною зовнішністю приховувалася надзвичайно талановита, титулована і до фанатизму віддана музиці особистість – Йосип Ельгісер”¹, – зазначає кореспондент газети “Чернівці” Наталія Фещук.

Випускник Чернівецького державного медичного інституту (нині БДМУ), досвідчений хірург, піаніст, лауреат першого конкурсу піаністів імені Миколи Лисенка (1962 рік), заслужений діяч мистецтв, член Спілки композиторів України і єдиний в Україні володар золотої медалі ЮНЕСКО „Золоте ім’я світової культури”. Ім’я Йосипа Ельгісера занесено на Алею зірок м. Чернівці та до книги „500 особистостей України”.

Чернівецький журналіст Василь Бабух писав..., „що у музикантів також є рекорди, а саме: Йосип Ельгісер здобув визнання ЮНЕСКО за подвижницьке, безкорисливе служіння музиці”². У вільний від викладацької роботи час він виступає з концертами перед широкою слухацькою аудиторією. Музикант доносить шедеври світової музики студентам, школярам, учням профтехучилищ, військовослужбовцям. За два роки піаніст зіграв 443 твори провідних композиторів світу, більшість з яких виконав напам’ять.

Кожного тижня Йосип Ельгісер декілька годин проводив за роялем на сцені чернівецького театру „Голос”, де його постійно чекала вдячна публіка. Музикант не брав за свої виступи жодної копійки, хоча організатори концертів не раз переконували його,

що така фантастична праця має бути матеріально винагороджена. Згодом він продовжив концерти у мистецькій вітальні редакції газети „Буковинське віче”, де презентував публіці оригінальний цикл „Вальс у фортепіанній музиці”.

Коли Йосипа Ельгісера запитали, що стало поштовхом до його безкорисливого подвижництва, він відповів: „Я мав перед собою чудовий приклад. Свого часу низку благодійних концертів започаткував славетний російський композитор Антон Рубінштейн. У вісімдесятих роках минулого століття великий маестро зіграв понад 700 творів світової фортепіанної класики. Пізніше цей мистецький рекорд побив український піаніст Григорій Беклемішев, виконавши протягом чотирьох концертних сезонів понад дві тисячі музичних шедеврів”³.

У списках претендентів на здобуття звання „Золоте ім'я світової культури” було багато відомих митців. Але поважне журі наполягало на своєму – Йосип Ельгісер, безсрібник, невтомний пропагандист музичних надбань людства, найбільше заслуговує цієї нагороди. Не могла не вплинути на цей вибір і висока оцінка концертної діяльності Йосипа Ельгісера, що її дав Мстислав Ростропович. Славетний чернівчанин колись виручив видатного музиканта під час його виступів у Києві. Піаністка, яка грала в парі з Ростроповичем, несподівано захворіла і концерт був під загрозою зриву. Довідавшись про це, із зали підвівся Ельгісер і без репетиції виконав партію фортепіано. Професійні музиканти знають, що це під силу тільки особливо обдарованим виконавцям.

На вшануванні лауреатів ЮНЕСКО в Парижі Йосип Ельгісер не зміг побувати з простої причини – не знайшлося коштів. Золоту медаль та почесний диплом одержала його донька Вікторія. А згодом у Чернівцях відбувся концерт лауреата з нагоди його 70-річчя.

Перш ніж стати музикантом Йосип Ельгісер багато років віддав медицині і написав унікальні посібники – „Музична психологія”, „Російсько-український музичний словник” та „Професійні захворювання музикантів”. Останньою працею Ельгісер особливо пишається, адже вперше в світовій практиці ним зроблено спробу описати професійні недуги своїх колег, а також запропоновано методику їх профілактики та лікування.

Власний кореспондент на шпальтах „Урядового кур'єра” зазначав: „...напевно, ще з тих часів, коли Чернівці були частиною

австрійської імперії, високий дух класичної музики не стихає, а здіймається зі старовинної бруківки до небес. Хто тільки не ступав із фаєтонів на ту бруківку – і Рубінштейн, і Карузо, і Ліст... . Високе не меркне. Один раз оселившись, воно живе вічно і шукає продовження”. Деталізуючи вагому подію, кореспондент зауважив, що піаніст Йосип Ельгісер добре знайий на Буковині. А відтепер він знайий в усьому світі. Педагог-методист класу фортепіано Чернівецького училища мистецтв імені Сидора Воробкевича Йосип Мусійович Ельгісер став володарем золотої медалі ЮНЕСКО „Золоті імена світової культури” за 1999 рік. В історії мистецтва колишнього СРСР претендентів на такі нагороди було чимало. Але окрім нашого земляка, таку ж високу відзнаку отримала тільки славнозвісна Майя Плісецька.

Кілька останніх років Йосип Мойсейович через проблеми зі здоров'ям жив у доньки Вікторії в Москві. На жаль, помер далеко від дому у віці 85 років, але прах буковинця, наймовірно закоханого у свій край, повернувся у рідну землю.

„Коли все буде вивезено з нашої квартири, – розповідає Вікторія Тучинська, – то злодії можуть не турбуватися: там практично нічого не залишиться. Усе, що він надбав, це – книги, рукописи, платівки, ноти. Знаєте, батько не складав ніякого заповіту стосовно майбутнього цих речей, бо знав і був упевнений: я їх не продам. Жодні гроші, виручені на аукціонах, нічого не вартували би для мене. Те, чим жив і у що він вкладав гроші, – величезна бібліотека. Її склад досить різноманітний, він мав дуже широкі інтереси. Майже 10 тисяч примірників були впорядковані, занесені до каталогу, тож уся література була добре ситематизована. А ще – рукописи, унікальні ноти, майже дві тисячі платівок переважно класичної музики. Є велика кількість літератури іноземною мовою, у тому числі й готичним шрифтом, який батько вмів читати. Художня література, науково-дослідна, музикознавча, великий розділ з образотворчого мистецтва, окремий – література іноземними мовами, словники, енциклопедії. Частина його архівних матеріалів передається у Центральний палац культури, де батько працював в оперній студії, частина, яка стосується єврейського життя, – у музей історії та культури євреїв Буковини. Щодо історії міста, то книг на цю тематику – на три великі коробки. А ось стосовно платівок, то їх чекає інша доля, поки що не хочу озву-

чувати свій задум. Ось, власне, і все, що нажив Йосип Ельгісер... Мама завжди казала: „Ми живемо у бібліотеці з роялем”. Вона ніколи не докоряла батькові, бо прекрасно розуміла, що живе з генієм”⁴.

Той факт, що Йосип Мойсейович був абсолютно байдужий до побутових речей, можуть підтвердити всі, хто його знав. Образно кажучи, залишав собі на чай з хлібом, а решту вкладав у музику та книги. А пенсію, яку отримував з Німеччини як в'язень концтабору, віддавав багатодітній родині із села Грозинці Хотинського району, де колись працював лікарем. Навіть останню пенсію за травень донька Ельгісера відвезла цій родині... Музикант не вкладав гроші у матеріальні блага (вдома до цих пір стоїть меблева стінка „Трембіта” 1979 року). Щоправда, з цінних речей тут зберігається старий сімейний рояль. І саме з ним донька музиканта не готова розлучитися: повезе його додому у Москву, хоч транспортування обійдеться у кілька разів дорожче, ніж придбання самого рояля: „Я не готова цей інструмент ані продати, ані віддати, ані подарувати. За ним минула вся батьківська робота, біля нього я виростала. А придбав цей рояль батько 31 грудня 1961 року. Він якраз був на сесії у консерваторії і зайшов у магазин музичних інструментів, що на Хрещатику. А які в той час були черги на придбання піаніно! Уже не кажу про рояль. Він запитав, і на диво продавець відповіла: „Цей інструмент замовила Київська філармонія, але не викупила”. Згодом біля нашого будинку зупиняється велика машина, з якої вивантажують рояль...”⁵.

Насамкінець запитую Вікторію Йосипівну, як вона вважає, чи був Йосип Ельгісер належно поцінований? Містом, людьми, рідним училищем мистецтв, де викладав 52 роки?

„Знаєте, – резюмує донька музиканта, – що мене інколи дратувало? Те, що батько був занадто скромний і дозволяв тим, хто не мав на це права, зверхньо до себе ставитися. Можу сказати прямо: в училищі мистецтв, де він працював більше п'яти десятиліть і для якого зробив чимало, його життя було глибоко нещасне, йому не давали добрих студентів, а лише тих, від кого відмовлялися інші. Також мене зачепило до глибини душі: ще у травні я була готова передати сюди матеріали та частину бібліотеки, аби тут зробили клас імені батька. І почула у відповідь, що клас його імені, плюс стенд та портрет – вже занадто. А між тим, мій батько був першим в училищі, хто перейшов на

українську мову викладання. Йосип Ельгісер був у своєму творчому розквіті, проте не мав можливості грати у філармонії з оркестром. І це при тому, що його творче надбання визнав світ, адже він – третій в історії світової музики піаніст, хто зіграв серію історичних концертів. Він грав у театрі „Голос”, у театрі ляльок... Ось де виступав володар золотої медалі ЮНЕСКО! Йому свідомо перешкоджали, і я за свої слова відповідаю”⁶.

Аби талановита дитина із села чи райцентру не зазнала такої долі, як Йосип Мойсейович, і мала змогу проявити себе, Вікторія Тучинська створює фонд Йосипа Ельгісера, щоб переможцям конкурсу піаністів надавати кошти на подальше навчання.

Узагальнення. Вивчаймо, досліджуймо, аналізуймо історичні матеріали не тільки за навчальними посібниками, знаймо краще наших випускників, наших учителів – це ефективний шлях до підвищення рівня лікарського професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА:

¹ Фещук Наталія. Унікальне надбання Йосипа Ельгісера, яким він жив і яке збирав упродовж усього життя, передається Чернівцям [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://cv.strichka.com/item/18742593>

² Бабух Василь.І в маленьких містах живуть великі люди [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://molbuk.ua/publicacii/74485-i-v-malenkykh-mistakh-zhyvut-velyki-lyudy.html>

³ Буковинський віртуоз-піаніст, самобутній композитор, талановитий педагог, громадський діяч, почесний член правління Української асоціації піаністів-педагогів [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://vipusknik.bsmu.edu.ua/lpisch/elgiser-iosip-moiseiovich>

⁴ Фещук Наталія. Унікальне надбання Йосипа Ельгісера, яким він жив і яке збирав упродовж усього життя, передається Чернівцям [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://m.buknews.com.ua/page/unikalne-nadbannia-yosypaelhisera-iakym-vin-gyv-i-iake-zbyrav-uprovodvg-usoho-gyttia-peredaietsia-chernivtsiam.html>

⁵ Фещук Наталія. Унікальне надбання Йосипа Ельгісера, яким він жив і яке збирав упродовж усього життя, передається Чернівцям [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://m.buknews.com.ua/page/unikalne-nadbannia-yosypaelhisera-iakym-vin-gyv-i-iake-zbyrav-uprovodvg-usoho-gyttia-peredaietsia-chernivtsiam.html>

⁶ Фещук Наталія. Унікальне надбання Йосипа Ельгісера, яким він жив і яке збирав упродовж усього життя, передається Чернівцям [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://m.buknews.com.ua/page/unikalne-nadbannia-yosypaelhisera-iakym-vin-gyv-i-iake-zbyrav-uprovodvg-usoho-gyttia-peredaietsia-chernivtsiam.html>

Cheban Vasył. MÉDECIN – CHIRURGIEN-PROFESSEUR-COMPOSITEUR CONNU DANS LE MONDE ENTIER JOSEPH MOYSEYOVYCH CELHISER

L'article présente une documentation sur les études supérieures du diplômé de l' Institut d'Etat de médecine de Tchernivtsi (maintenant l'Université d'Etat de médecine de Tchernivtsi) chirurgien – un musicien talentueux, compositeur, professeur, lauréat du concours de piano, vainqueur de la médaille d'or de l'UNESCO, honoré travailleur des Arts et les pages individuelles. On a analysé son travail et sa vie créative.

Mots clés: chirurgien, compositeur, professeur, musicien, lauréat du concours.

Чебан Василий. ВРАЧ - ХИРУРГ-ПЕДАГОГ-КОМПОЗИТОР ИЗВЕСТЕН ВО ВСЕМ МИРЕ ИОСИФ МОЙСЕЕВИЧ ЭЛЬГИСЕР.

В статье приведены отдельные материалы о выпускнике Черновицкого государственного медицинского института (ныне БГМУ) враче-хирурге – талантливом музыканте, композиторе, педагоге, лауреате конкурса пианистов, обладателе золотой медали ЮНЕСКО, заслуженном деятеле искусств и проанализировано отдельные страницы его творчества и жизни.

Ключевые слова: врач-хирург, композитор, педагог, музыкант, лауреат конкурса.